

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻՆԻՈՅ ԱՆԹԻՈՒՆԱՍ - ԼԻՌԱՆԱՍ

Անթիլիաս .

199

ՀԱՐՑԱԶՐՈՅՑ(★)

1.- Ձեր անդրանիկ ֆարոգին մէջ ֆանիցս շեշտեցի՜ք՝ «Մէկ եկեղեցի, մէկ հայրենիք եւ մէկ ազգ» կարգախօսը: Կ'ուզէի՞ք անելի տարածուիլ եւ այս կարգախօսին ընդմէջէն պատգամ մը փոխանցել մեր ժողովուրդին, փարատելու համար կարգ մը անտեղի մտահոգութիւններ:

1.- Զի՛շդ է, Կաթողիկոսական ընտրութենէն անմիջապէս յետոյ եւ ապա Օծման Արարողութեան եւ յաջորդող ձեռնարկներուն ընթացքին յաճախակի առիթներով շեշտեցի «մէկ եկեղեցի, մէկ հայրենիք եւ մէկ ազգ» կարգախօսը: Պիտի շարունակեմ նո՛յնը շեշտել: Միթէ կարելի՞ է ուրիշ բան ըսել: Միթէ մենք մէկ ազգ չե՞նք՝ մէկ հայրենիքով ու եկեղեցիով: Արդեօք տարակարծութիւն կա՞յ, կրնա՞յ ըլլալ այս մասին:

Մէկ է Հայաստանեայց եկեղեցին ու մէկ եղած է իր հիմունքով, իր պատմութեամբ, իր առաքելութեամբ: Ու մէկ է այսօր: Այլապէս չի՛ կրնար ըլլալ: Սակայն մեր պատմութեան պայմաններու բերումով – ինչ որ ծանօթ է մեր բոլորին – նոյն եւ մէկ Հայց. եկեղեցւոյ կեանքէն ներս յառաջացած են, պատմութեան ընթացքին, եւ հունաւորում ու կազմակերպչական դրութիւն ստացած Կաթողիկոսական երկու Աթոռներ: Այս երեւոյթը կրնայ, յատկապէս օտարներուն համար, անբնական նշկատուիլ: Բայց մեր անցեալի կեանքի պայմաններու շրջագծէն ներս այս երեւոյթը ո՛չ միայն բնական է եղած այլեւ՝ օգտաշատ մեր ժողովուրդին համար: Կըրնայ դարձեալ օր մը, եւ այս հեռաւոր ապագային, միայն, նոր պայմաններու յառաջացումով, նոր դասաւորում մը, նոր իրավիճակ մը, նոր պահանջ մը ստեղծուի: Մարդկային կեանքը միշտ եղափոխութեան մէջ է: Ո՞վ կրնայ գուշակել ժողովուրդներու պատմութեան ընթացքը: Սակայն այսօր, մեկնելով մեր կեանքի իւրայատուկ պայմաններէն եւ մեր եկեղեցւոյ ու ժողովուրդին գերագոյն շահերէն ու հիմնական կարիքներէն, երկու Կաթողիկոսական Աթոռներու գոյութիւնն ու գոր-

(★) Սոյն հարցազրոյցը Նորին Ս. Օծուրին Տ.Տ. Արամ Ա. Վեհափառ Հայրապետին կողմէ արուած է «Հայրենիք»-ին, Պոսթոն, Միացեալ Նահանգներ:

ծուռեցրելու համար կհասնանք մեզ: Այլ խօսքով, Կաթողիկոսական երկու անկախ Աթոռներ պետք է շարունակեն իրենց գործունեությունը, նոյն եւ մէկ եկեղեցւոյ համայնական կեանքին մէջ ու նոյն եւ մէկ առաքելութեան ճամբուն վրայ՝ հեռու մնալով մրցակցութիւն, խաչածեղում, կրկնութիւն եւ երկուութիւն յառաջացնող գործեկակերպիւթ: Երկու Աթոռները իրենց զիրենց պետք է ըմբռնեն ու իրենց առաքելութիւնը պետք է կենսագործեն որպէս գործակիցներ ու լծակիցներ զլրար ամբողջացնելով:

Մէկ է մեր ազգը: Այլապէս չի՛ կրնար ըլլալ: Դա՛րձեալ, պատմութեան պայմաններու բերումով ու մեր թշնամիին պարտադրանքով եղանք Արեւելահայ ու Արեւմտահայ. եղանք Սփիւռք: Սփիւռքը պարտադրեալ գոյավիճակ մըն է. ինքնագոյ չէ եւ, հետեւաբար, ինքնակեդրոն ու ինքնավարեան չի՛ կրնար ըլլալ: Ան անբաժան ու անբաժանելի մասն է նոյն եւ մէկ ազգին, մշակոյթին, պատմութեան, ներկային ու ապագային: Հետեւաբար, անհրաժեշտ է, որ մեր ժողովուրդի բոլո՛ր զաւակները, ո՛ր որ ալ գտնուին, իրենց զիրենց նկատեն որպէս մէկ ազգի անբաժանելի մասնիկը: Նոյն ազգին մեր պատկանելիութիւնը պետք է դառնայ գիտակից ու ամբողջական՝ գործնապէս գտնելով իր արտայայտութիւնը մեր անհատական թէ հաւաքական կեանքին մէջ:

Մէկ է մեր հայրենիքը: Այլապէս չի՛ կրնար ըլլալ: Պատմութեան ընթացքին ելք մեր թշնամիները մեր հայրենիքը բաժնեցին, մէկ ու ամբողջական հայրենիքի գաղափարը երբեք ստուեր չնանչցաւ թէ՛ մեր ժողովուրդի զաւակներու կեանքին մէջ: Նոյն եւ մէկ հայրենիքի պատկանելիութեան մեր անխախտ հաւատքը ու խոր գիտակցութիւնը մեր կեանքին տուաւ ազգային ու քաղաքական դիմագիծ, իւրաքանչեւ խորք, ընթացք ու նպատակ: Ահա նոյն այս գիտակից մօտեցումը այսօր մենք պետք է ունենանք մեր հայրենիքին նկատմամբ: Ճի՛շդ է, մենք ունինք հայրենաբնակ ժողովուրդ եւ օտար երկրներու տակ ապրող ժողովուրդ: Բայց մեր ժողովուրդին երկու թեւերը նոյն ազգին ու հայրենիքին կը պատկանին: Այլ խօսքով՝ Հայաստանը բոլորի՛ն հայրենիքն է եւ, հետեւաբար, իւրաքանչեւիւր հայ, ո՛ր որ ալ գտնուի, հայրենիքին նկատմամբ նախ **պարտաւորութիւն** ունի եւ ապա՝ **իրաւունք**: Ո՛րեւ բաժանման գիծ հայրենիքի ու Սփիւռքի միջեւ խորք է մեր զգացումներուն, երազներուն, մեր պատմութեան ոգիին, մեր ազգային պահանջատիրութեան:

Ահա թէ ինչու այս հասկացողութեամբ եւ այս մօտեցումով կը հաւատամ, որ **«մէկ եկեղեցի, մէկ ազգ ու մէկ հայրենիք»** կարգախօսը ո՛չ միայն պետք է մնայ նուիրական կարգախօս, այլ իւրաքանչեւիւր հայուն համար ան պետք է դառն

նայ ամենօրեայ տագնապ, կեանքի մնայուն ընթացք, մտածելակերպ ու գործելակերպ :

2.- Ապահովաբար՝ որպէս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, Ս. Աթոռին առաւել պայծառութեան եւ գոյատեւման յատուկ ծրագիրներ ունի՞ք Ձեր մտքին մէջ: Կը հանի՞՞ք այդ ուղղութեամբ մեր ընթերցողներուն փոխանցել զանոնք:

2.- Ինչպէս գիտէք, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութիւնը մի՛շտ ալ եղած է բազմերանգ ու բազմաճիւղ: Մեր Աթոռը ո՛չ միայն մեր ժողովուրդի կեանքի հոգեւոր բնագաւառէն ներս ունեցած է կարեւոր դերակատարութիւն, այլ իր ծառայութիւնը ներառած է նաեւ մեր կեանքի մշակութային, կրթական, ընկերային ու ազգային կալուածները: Խորապէս կը հաւատամ, որ Կիլիկեան Աթոռը առաւել կազմակերպութեամբ ու վերանորոգ կենսունակութեամբ պէտք է շարունակէ իր ծառայութիւնը մեր ժողովուրդին:

Այս Աթոռին ծառայութիւնը մեր ժողովուրդին տանողը ու մեր ժողովուրդի կեանքին մէջ թարգմանողը առաջին հերթին մեր միաբանութիւնն է: Այս գծով մեր միաբանութիւնը անցնող տասնամեակներուն ունեցած է բարձրօրէն գնահատելի դերակատարութիւն: Մեր Աթոռին ու եկեղեցւոյ տակաւ անող կարիքներուն դիմաց, անհրաժեշտ է, որ միաբանութիւնը առաւել ծաւալի ու ծաղկի, յա՛տկապէս որպէս որակ ու ծառայութիւն: Այս ուղղութեամբ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Դպրեվանքը կոչուած է վճռական դերակատարութեան: Ես մեր Դպրեվանքին մէջ կազմաւորուած եմ. հոն թրծուած եմ ու հարստացած մեր հոգեմտաւոր արժէքներով ու սրբութիւններով. մեր Դպրեվանքէն առած եմ մեր ժողովուրդին ծառայելու կոչումը ու յանձնառութիւնը: Պիտի փորձեմ մեր միաբաններուն հետ գործակցաբար առաւելագո՛յն չափով կենսագործել մեր Դպրեվանքին առաքելութիւնը:

Կը խորհիմ, թէ Աթոռին կապը մեր Թեմերուն հետ պէտք է ըլլայ մնայուն, անմիջական ու հետեւողական: Հովուապետական յանախակի այցելութիւններ, մեր միաբաններու ու ժողովական ազգայիններու գործուղումները կրնան մեծապէս նպաստել Կաթողիկոսութիւն-Թեմ փոխյարաբերութեան ու գործակցութեան:

Մտիս մէջ ունիմ շարք մը մտածումներ մեր Աթոռին առաքելութեան, կրթական, մշակութային, ընկերային, հրատարակչական եւ այլ երեսներուն կապուած: Յառաջիկայ ամիսներուն պիտի փորձեմ զանոնք կարելիութեան սահմաններուն մէջ գործադրելի ծրագիրներու վերածել պատրաստելով աշխատանքային յստակ ծը-

րագիր մը: Ես պարագայական գործունէութեան չեմ հաւատար: Կատարուելիք աշխատանքը պէտք է իրապաշտ մօտեցումով ծրագրուի եւ ունենայ յստակ նպատակ: Մեր կեանքի ներկայ մտահոգութիւնները, առաջնահերթութիւնները ու իրականութիւնները հիմնովին փոխուած են: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առաքելութիւնը պէտք է ունենայ իր յստակ առաջնահերթութիւնները, որոնք պէտք է բխին մեր ժողովուրդի ներկայ կարիքներէն: Անշուշտ Կաթողիկոս մը առանձին չի՝ կրնար ընել այն ինչ որ պէտք է ընել: Ես կը հաւատամ հաւաքական աշխատանքին, որուն մէջ սակայն Կաթողիկոսը իր նախաձեռնողի ու առաջնորդողի դերը պէտք է ունենայ:

3.- Ս. Էջմիածին-Անթիլիաս սերտ գործակցութիւնը վստահօրէն Ձեր գլխաւոր ուղեգիծը պիտի հանդիսանայ: Օրինակի համար, ինչպիսի՞ մարգերէ ներս կը խորհի՞ք որ այդ գործակցութիւնը պիտի սերտանայ:

3.- Ս. Էջմիածին-Անթիլիաս սերտ գործակցութիւնը կենսական ու անյետաձգելի անհրաժեշտութիւն մըն է մեր եկեղեցւոյ ու մեր ժողովուրդին համար: Թէ՛ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը եւ թէ՛ Ես անձնապէս, յանախակի առիթներով կարեւորութեամբ շեշտեցինք երկու Աթոռներու միջեւ գործակցութեան կարեւորութիւնը: Անհրաժեշտ է, որ այս գործակցութիւնը ձեւական, պարագայական ու մասնակի չըլլայ, այլ ամբողջական, հետեւողական ու ծրագրուած՝ ընդգրկելով մեր եկեղեցւոյ կեանքին ու առաքելութեան բոլոր՝ բնագաւառները: Քիչ առաջ կ'ըսէի, որ նոյն եւ մէկ եկեղեցւոյ համայնական կեանքին մէջ գործող Կաթողիկոսական երկու Աթոռները նո՛յն առաքելութեան լծուած են: Արդ, կարելի՞ է որ անվերապահ ու ամբողջական գործակցութիւն չըլլայ երկու Աթոռներուն միջեւ:

Ես խորապէս հաւատացողը եղած եմ երկու Աթոռներու սերտ գործակցութեան ու անկէ գալիք բարիքներուն մեր ժողովուրդին համար: Անցնող տարիներուն մաս կազմած եմ Էջմիածին-Անթիլիաս խօսակցութեանց. եւ այդ առիթով թէ՛ հանդիպումներու ընթացքին եւ թէ Երջանկայիշատակ Վազգէն Ա. Ամենայն Հայոց Հայրապետին ըսած եմ, թէ երկու Աթոռներու գործակցութիւնը խիստ կենսական է մեր եկեղեցւոյ համար: Անկեղծ ու սերտ գործակցութեամբ է որ Անթիլիասը կը զօրանայ Էջմիածնով եւ Էջմիածինը՝ Անթիլիա՝: Անկեղծ ու սերտ գործակցութեամբ է, որ մեր եկեղեցին կը դառնայ աւելի զօրեղ, կենսունակ ու միակամ: Նո՛յնը կը կրկնեմ այսօր: Գարեգին Վեհափառ Հայրապետին հետ միասին պէտք է ճշդեմք այնպիսի բնագաւառներ ու ճամբաներ, ուր կարելի ըլլայ գործնապէս արտայայտել երկու Աթոռներու գործակցութիւնը: Այսօր մեր հայրենիքը կը դիմա-

գրաւէ հսկայ դժուարութիւններ կրօնական-հոգեւոր գետնի վրայ. օրինակի համար, տակաւ աճող աղանդաւորական շարժումը, կրօնական դաստիարակութեան ոչ-կազմակերպ վիճակը հիմնական մտահոգութիւններն են Ս. Էջմիածնի համար: Այս գծով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը կրնայ որոշապէս օգտակար դառնալ Մայր Աթոռին: Լուրջ գործակցութիւն կարելի է յառաջացնել նաեւ Դըպարեւմեցեան մակարդակի վրայ, հրատարակչական կալուածէն ներս եւ այլ ուղղութեամբ: Սակայն, ինչպէս Բիշ առաջ ըսի, այս բոլորը կը կարօտին լուրջ ու ամբողջական ծրագրումի:

4.- Հոգեւորայ Կազգէն Ա.ի օրով կը խօսուէր նոր սահմանադրութեան կամ այսպէս ասած կանոնադրութեան մը մասին: Եւ որքան գիտեմք, այդ ուղղութեամբ նախագիծ մըն ալ պատրաստուած էր: Ձեր կարծիքով, յանուն Հայ եկեղեցւոյ «մէկութեան», այդ նախագիծը չէ՞ք կարծեր որ հիմնովին վերանայումի պէտք է ենթարկուի, Էջմիածին-Անթիլիաս Կաթողիկոսական խառն համագումարի մը ընթացքին, կամ բոլորովին նոր մը խմբագրուի:

4.- Երջանկայիշատակ Կազգէն Ա. Կաթողիկոսի օրով, որքան կը յիշեմ շուրջ տասը տարիներ առաջ, Հայց. եկեղեցւոյ կանոնադրութեան նախագիծ մը պատրաստուեցաւ Ս. Էջմիածնի կողմէ եւ յղուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան առ ի քննարկում: Ապա մեր Աթոռը ներկայացնող պատուիրակութիւն մը մեկնեցաւ Ս. Էջմիածին այս գծով իր տեսակէտը պարզելու Կազգէն Վեհափառին: Անթիլիասէն Ս. Էջմիածին գացած պատուիրակութեան մաս կը կազմէին նաեւ եւ: Մեր պատուիրակութիւնը Կազգէն Վեհափառին հետ երկար խորհրդակցութիւն մը ունեցաւ եւ հետեւեալ հարցադրումը կատարեց.- ա) Արդեօք Հայց. եկեղեցին նոր կանոնադրութեամբ մը օծտելը անհրաժեշտութիւն մըն է: ք) Արդեօք նման պարագաներուն, նախքան ոեւէ նախաձեռնութեան դիմելը, պէտք չէ՞ առնել Կիլիկեան Աթոռին տեսակէտը:

Ինչպէս գիտեմք, կանոնադրութեան այս փորձը մնաց փորձի սահմաններուն մէջ զանազան պատճառներով: Կիլիկեան Կաթողիկոսութիւնը իր թեմերով կը կառավարուի Ազգային Սահմանադրութեամբ: Լիբանանի եւ Սուրիոյ մէջ Ազգային Սահմանադրութիւնը ամբողջութեամբ կը գործադրուի: Իսկ մեր միւս թեմերու կանոնադրութիւնները հիմնուած են Ազգային Սահմանադրութեան վրայ: Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կանոնադրութիւնը եւս ներշնչուած է Ազգային Սահմանադրութենէն: Իսկ եթէ տակաւին ամբողջ հայ եկեղեցին ներառող կանոնադրութիւն մը մշակելու գաղափարը կայ, այս մասին ոեւէ քայլի դիմելէ առաջ պէտք է նախ երկու Կաթողիկոսները խորհրդակցին եւ ապա Ս. Էջմիածնի եւ Անթիլիասի

ներկայացուցչներէ բողոքացած խառն յանձնախումբ մը լայնօրէն քննէ այս հարցը:

5.- Վեհափառ Տէր, *նիւէ խօսք ունի՞մք Ամերիկայի հայութեան ուղղուած:*

5.- Ամերիկայի մեր սիրելի ժողովուրդը ինծի համար անձնօք չէ: Ես իմ բարձրագոյն ուսումնական կատարած եմ Ամերիկայի մէջ: Այս շրջանին յանախակի առիթներով հովուական առաքելութեամբ եղած եմ Ամերիկայի գանազան քաղաքներուն մէջ: Միջ-եկեղեցական առաքելութեամբ յանախ եղած եմ Ամերիկա. այլ խօսքով՝ Ամերիկայի մեր գաղութը որոշ չափով կը ճանչնամ: Հակառակ հոն տիրող դժուար պայմաններուն, Ամերիկայի հայութիւնը հա՛յօրէն ապրող ու գործող գաղութ մըն է՝ համախմբուած իր ազգային, մշակութային ու հոգեւոր կառոյցներուն շուրջ: Եւ այսօր՝ գիտեմ, թէ որքան կապուած է Ամերիկահայութիւնը մեր սիրելի հայրենիքին, յատկապէս անոր վերանկախացումէն յետոյ: Ես բարձրօրէն կը գնահատեմ Ամերիկայի հայութեան բերած գործնական նպաստը ու ամբողջական մասնակցութիւնը մեր հայրենիքի վերելքին ու Արցախի ազատագրական պայքարին: Զօրաւոր հայրենիք ունենալու համար, սակայն պէտք է զօրաւոր Սփիւռք ունենալ: Ամերիկահայութիւնը Սփիւռքի կարեւոր սիւներէն մին է: Մեր ազգին այս կարեւոր սիւնը պէտք է մնայ ամուր: Ամերիկահայութեան կեանքին մէջ գործող մեր կազմակերպութիւնները, միութիւններն ու կառոյցները պէտք է դարձնել առաւել կազմակերպ, ուժական ու ստեղծագործ: Զգրադիմք այլեւս մանրութենով, լուսանցքային հարցերով: Գլխունք առաջնահերթը՝ երկրորդականէն, մնայունը՝ գնայունէն, կարեւորը՝ անկարեւորէն զանազանել: Մեր հայրենիքը ու ազգը կը դիմագրաւեն լուրջ դժուարութիւններ ու մարտահրաւերներ: Պէտք է մէկտէ՛լ թողուլ ամէն տեսակ տարակարծութիւն. պէտք է ըլլալ միակամ՝ հաւատարման հաւատով ու կամով, որպէս մէկ ազգ, ամրապնդելու ազատ ու անկախ Հայաստանը ու մասնակից դառնալու Արցախի մեր քաջարի ժողովուրդին ինքնորոշման արդար պայքարին: